

Udskriftsdato: søndag den 11. januar 2026

VEJ nr 9572 af 27/06/2025 (Gældende)

Vejledning om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum samt af ulovlige elektroniske effekter i kriminalforsorgens institutioner (undersøgelsesvejledningen)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin.,
Direktoratet for Kriminalforsorgen, j.nr. 25-61-0022.

Vejledning om undersøgelse af indsatte person og opholdsrum samt af ulovlige elektroniske effekter i kriminalforsorgens institutioner (undersøgelsesvejledningen)

Indledning

1. Reglerne om undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum samt af elektroniske effekter, som en indsat har i sin besiddelse, eller som i øvrigt forefindes i kriminalforsorgens institutioner, og som indsatte efter lovgivningen ikke må besidde, findes i § 60 og § 60 a i straffuldbyrdelsesloven og bekendtgørelse om undersøgelse af indsatte person og opholdsrum m.v. i kriminalforsorgens institutioner (undersøgelsesbekendtgørelsen). Straffuldbyrdelseslovens § 60 a er indføjet ved ændring af straffuldbyrdelsesloven i juni 2004. Efter bestemmelsen er der mulighed for at foretage stikprøvevis urinprøvekontrol af indsatte med henblik på at undersøge for eventuelt misbrug af euforiserende stoffer. Der henvises til det nedenfor under punkt 13 anførte. Bestemmelsen giver ligeledes adgang til, at der foretages alkoholtest af indsatte i form af udåndingsprøver. Der henvises til det nedenfor under punkt 15 anførte.

Straffuldbyrdelseslovens § 60 blev ændret med virkning fra den 1. februar 2019, således at der i et nyt stk. 10 er indføjet en bestemmelse, hvorefter kriminalforsorgen uden retskendelse kan gøre sig bekendt med indholdet af elektroniske effekter, som en indsat har i sin besiddelse, eller som i øvrigt forefindes i kriminalforsorgens institutioner, og som indsatte efter lovgivningen ikke må besidde. Der henvises til det nedenfor under punkt 7 anførte.

Med virkning fra den 1. august 2016 er der i straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 2, indføjet en hjemmel til at anvende kropsscanner ved undersøgelse af en indsat. Sådanne undersøgelser er ikke reguleret i undersøgelsesbekendtgørelsen.

Med virkning fra den 1. juli 2025 er der sket en udvidelse af straffuldbyrdelseslovens § 60, således at der kan foretages undersøgelse m.v., hvis det sker som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme.

Samtidig er der indført mulighed for optagelse af foto af breve og andre optegnelser, som findes i den indsatte besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, hvis det sker som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme eller af hensyn til at forebygge kriminalitet.

Straffuldbyrdelseslovens §§ 60 og 60 a og undersøgelsesbekendtgørelsen finder tilsvarende anvendelse for varetægtsarrestanter, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 2. Dette gælder dog ikke i forhold til undersøgelse m.v., som foretages som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 3. Der kan således ikke foretages undersøgelse m.v. hos en varetægtsarrestant efter undersøgelsesbekendtgørelsen og straffuldbyrdelseslovens § 60, hvis undersøgelsen m.v. sker som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme.

Det bemærkes endvidere, at der ikke må optages foto af breve eller andre optegnelser, som findes i en varetægtsarrestants besiddelse.

Endelig bemærkes, at kriminalforsorgen ikke må tilbageholde et brev fundet i en varetægtsarrestants besiddelse i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 9, men skal overgive brevet til politiet.

Reglerne om undersøgelse gælder (principielt) også for indsatte i kriminalforsorgens udlusningsfængsler, men det skal understreges, at undersøgelse af indsatte person efter lovens § 60, stk. 3, ikke bør finde

sted i udslusningsfængslerne. Derimod kan der i udslusningsfængslerne gennemføres undersøgelse af den indsatte opholdsrum og undersøgelse af den indsatte person efter § 60, stk. 1. En sådan undersøgelse over for en beboer i et udslusningsfængsel bør ikke indebære afklædning, men kan f.eks. være klappen på lommerne for at se, om der er gemt ulovlige genstande, eller en besigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, f.eks. opsmøgning af et ærme for at finde skjulte genstande. Finder sådan undersøgelse sted, skal undersøgelsen selvsagt ske efter de regler, der er fastsat i loven og bekendtgørelsen.

Denne vejledning har til formål at orientere om væsentlige fortolkningsbidrag knyttet til enkelte af de gældende regler. Der er således ikke tale om en samlet gennemgang af reglerne.

Undersøgelse af indsatte opholdsrum og person

2. Det følger af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, at Direktoratet for Kriminalforsorgen og kriminalforsorgsområdet kan undersøge, hvilke genstande en indsat har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages, eller – for afsonere – hvis det sker som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme.

I udtrykket ”som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme” ligger ifølge lovens bemærkninger, at der vil kunne foretages cellevisitationer og personundersøgelser bl.a. med det formål at indsamle oplysninger om den indsatte ideologiske overbevisning, gruppetilhørsforhold og netværk. Undersøgelse af den indsatte person og opholdsrum vil ligeledes kunne finde sted med henblik på at tilvejebringe eventuelt materiale af ekstremistisk art.

Sådanne undersøgelser kan bl.a. finde sted på baggrund af en Request for Information (RFI) fra andre myndigheder, oplysninger tilgået kriminalforsorgens sikkerhedsorganisation eller en konkret indsats iværksat af kriminalforsorgens sikkerhedsenhed.

Undersøgelse som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme tænkes navnlig anvendt til at gennemføre cellevisitationer og personundersøgelser på afdelinger målrettet terrordømte og radikaliserede indsatte. Det vil dog ligeledes være muligt at foretage undersøgelse af indsatte person og opholdsrum på andre fængsels- eller arresthusafdelinger, hvis der foreligger en konkret mistanke om, at en indsat har et terrorrelateret gruppetilhørsforhold, netværk eller lignende.

Nærmere om undersøgelse af indsatte person efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1 (legemsbesigtigelse)

3. Med udtrykket ”undersøge, hvilke effekter en indsat har i sin besiddelse på sin person” sigtes til indgreb, der har karakter af legemsbesigtigelse (jf. retsplejelovens § 792, stk. 1, nr. 1), dvs. de former for indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet i undersøgelsesøjemed. Undersøgelser, hvor en indsat anmodes om at afføre sig det tøj, den pågældende er iført, hvorefter tøjet undersøges, vil være omfattet af stk. 1. Dette gælder også tilfælde, hvor der må anvendes magt for at få den indsatte til at afføre sig tøjet, jf. straffuldbyrdelseslovens § 62.

Ifølge lovens bemærkninger vil der være mulighed for at undersøge grupper af indsatte på tilfældige tidspunkter og steder.

Undersøgelse efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1, kan ske ved hjælp af kriminalforsorgens narkotikahunde. Den indsatte skal give samtykke hertil, jf. undersøgelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 2. Undersøgelse ved anvendelse af narkotikahunde kan f.eks. ske ved, at den indsatte sætter sig på en skammel, hvorefter hunden søger rundt om, under og op ad personen og markerer, hvis den får fært af narkotika.

Undersøgelsen vil også kunne foregå ved, at den indsatte passerer en narkotikahund, eller at hunden passerer den indsatte eller eventuelt flere indsatte, og at hunden markerer, hvis den får fært af narkotika. Nægter en indsat at lade sig undersøge af en narkotikahund, eller markerer en narkotikahund, vil der kunne ske legemsbesigtigelse efter § 60, stk. 1, eller eventuelt legemsundersøgelse efter § 60, stk. 3, hvis betingelserne herfor er opfyldt.

Ud over de tilfælde, som er nævnt i § 60, stk. 1, kan der blandt andet foretages legemsbesigtigelse og undersøgelse af det tøj, som indsatte er iført, ved indlæggelse på sygeafdeling, ved udelukkelse fra fællesskab og ved anbringelse i observationscelle, forhørs-celle eller strafc-celle. Ved anbringelse i sikringscelle skal der foretages undersøgelse i medfør af § 60, stk. 1, jf. § 6, stk. 2, i bekendtgørelse om anvendelse af sikringsmidler i kriminalforsorgens institutioner.

Det forudsættes, at kriminalforsorgsområderne fastsætter nærmere regler, som sikrer, at såfremt den indsatte efter undersøgelsesbekendtgørelsens § 5, stk. 2, anmoder om orientering om grunden til, at der foretages en undersøgelse af den indsatte person, der indebærer afklædning, jf. lovens § 60, stk. 1, skal der foretages notat om, at der i den forbindelse er givet klagevejledning, jf. bekendtgørelsens § 12, stk. 1, nr. 1.

*Nærmere om undersøgelse af indsatte opholdsrum efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1
(cellevisitation)*

4. Reglerne om undersøgelse af den indsatte opholdsrum er ikke til hinder for, at kriminalforsorgsområdet til varetagelse af sine ordens- og sikkerhedsmæssige opgaver undersøger andre lokaliteter end de nævnte for genstande eller gennemgår den indsatte opholdsrum for f.eks. beskadigelse af vinduesarmatur og andre bygningsdele.

Reglerne om undersøgelse af den indsatte opholdsrum gælder således alene ved undersøgelser, der kan betegnes som egentlige undersøgelser. Der må i denne forbindelse skelnes mellem undersøgelser, der har til formål at afdække, om den indsatte er i besiddelse af ulovlige genstande m.v., og almindelige ordensmæssige eftersyn med henblik på eftersyn af armaturer, brandsikring m.v., som foregår uden nærmere undersøgelse ved flytning af ting, åbning af skabe m.v. (dagligt eftersyn).

Når der er gennemført en undersøgelse af indsatte opholdsrum, skal den indsatte orienteres herom, jf. bekendtgørelsens § 5. Er undersøgelsen sket som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, kan kriminalforsorgen undlade at foretage orientering, jf. § 5, stk. 4. Se også nedenfor under punkt 10 og 12.

Undersøgelse af indsatte person efter straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 3 (nærmere undersøgelse)

5. Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 3, at kriminalforsorgsområdet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn kan træffe bestemmelse om en nærmere undersøgelse af den indsatte person, hvis der er bestemte grunde til at antage, at den indsatte er i uretmæssig besiddelse af effekter.

Med udtrykket ”nærmere undersøgelse af den indsatte person” sigtes til indgreb, hvor beføling af legemet er et led i selve undersøgelsen. Der tænkes bl.a. på ydre undersøgelser, der består i en beføling af legemets overflade, f.eks. for at finde kapsler skjult under huden, udtagelse af blodprøver og ultralyd- og røntgenundersøgelser. Endvidere kan nævnes undersøgelse af legemets hulrum og andre undersøgelser af legemets indre, f.eks. rectoskopi og gynækologisk undersøgelse.

Gennemlæsning og fotooptagelse af breve og andre optegnelser efter straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 9

6. Det fremgår af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 9, at kriminalforsorgsområdet uden retskendelse kan gennemlæse, optage foto af og træffe bestemmelse om tilbageholdelse af breve og andre optegnelser, som findes i den indsatte besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, hvis det sker som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme eller af hensyn til at forebygge kriminalitet.

I ”som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme” ligger ifølge lovens bemærkninger, at kriminalforsorgen vil kunne tilbageholde effekter bl.a. med det formål at indsamle oplysninger om den indsatte ideologiske overbevisning, gruppetilhørsforhold og netværk, eller med henblik på at tilvejebringe eventuelt materiale af ekstremistisk art.

Bestemmelsen vil bl.a. blive anvendt til at træffe bestemmelse om gennemlæsning og tilbageholdelse af breve mv. fundet ved undersøgelser foretaget i afdelinger målrettet terrordømte og radikaliserede indsatte. Det vil dog med ændringen ligeledes være muligt at træffe bestemmelse om gennemlæsning og tilbageholdelse af breve mv. på andre fængsels- eller arrestafdelinger, hvis der foreligger en konkret mistanke om, at en indsat er radikaliseret, har tilhørsforhold til radikaliserede netværk eller lignende.

Muligheden for optagelse af foto forudsættes at finde anvendelse, når kriminalforsorgen vurderer, at det er påkrævet af ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn, hvis det sker som led i indsatsen mod radikaliserings og ekstremisme eller af hensyn til at forebygge kriminalitet i de tilfælde, hvor kriminalforsorgen træffer afgørelse om gennemlæsning efter straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 9.

Kriminalforsorgen kan således optage foto af indhold, der isoleret set eller i sammenhæng med andre oplysninger udgør materiale, der giver anledning til bekymring blandt andet i forhold til indsatte ekstremistiske overbevisning, radikale, ideologiske tilhørsforhold eller bandetilhørsforhold.

Er der sket gennemlæsning og eventuelt fotooptagelse af breve og andre optegnelser, som er fundet i en indsats besiddelse, skal den indsatte orienteres herom, jf. bekendtgørelsens § 7, stk. 1. Er gennemlæsning og eventuelt fotooptagelse sket som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, kan orientering undlades, jf. bekendtgørelsens § 7, stk. 2.

Fotooptagelser slettes som udgangspunkt senest 6 måneder efter, at de er foretaget, jf. bekendtgørelsens § 7, stk. 3. Dette kan dog fraviges i det omfang, det er nødvendigt af hensyn til kriminalforsorgens behandlingsaktiviteter, jf. stk. 4, f.eks. hvis fotografierne indgår i en efterretningsanalyse eller som dokumentation i en afgørelsessag. Det forudsættes i den forbindelse, at fotodokumentationen kan anvendes som led i kriminalforsorgens almindelige sagsbehandling, herunder som led i Direktoratet for Kriminalforsorgens klagesagsbehandling.

Undersøgelse af ulovlige elektroniske effekter

7. Det fremgår af straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 10, at kriminalforsorgsområdet uden retskendelse kan gøre sig bekendt med indholdet af elektroniske effekter, som en indsat har i sin besiddelse, eller som i øvrigt forefindes i kriminalforsorgens institutioner, og som indsatte efter lovgivningen ikke må besidde.

Ifølge lovbemærkningerne sigtes med udtrykket ”gøre sig bekendt med” til, at kriminalforsorgsområdet under de nævnte omstændigheder kan undersøge, om indholdet af fundne effekter har betydning for ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, for hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme eller for hensyn til at forebygge kriminalitet. Kriminalforsorgsområdet vil i forbindelse hermed kunne anmode andre myndigheder, herunder politiet, om bistand i forbindelse med undersøgelsen af den fundne effekt. Det kan dreje sig om teknisk bistand til at tilgå den fundne effekts indhold, ligesom

det kan dreje sig om bistand af mere faglig karakter i forbindelse med vurderingen af, om indholdet af den fundne effekt har betydning for ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn i kriminalforsorgens institutioner, for hensyn til at forebygge kriminalitet eller for kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme.

Med udtrykket ”indholdet” sigtes til alt, hvad der er lagret på eller kan tilgås via den elektroniske effekt. Med udtrykket ”elektroniske effekter” sigtes til mobiltelefoner, tablets, kameraer, bærbare computere, musikafspillere og lignende udstyr. Det kan også dreje sig om lagringsmedier, der ikke i sig selv er elektroniske, men kræver tilslutning til elektronisk udstyr for at kunne anvendes. Som eksempler herpå kan nævnes harddisk, usb-stik, cd-rom og lignende lagringsenheder, der kan anvendes til opbevaring af data.

Ifølge lovbemærkningerne stilles der ikke krav om, at fundne elektroniske effekter kan knyttes til en bestemt indsat eller til en bestemt gruppe af indsatte. Den omstændighed, at en elektronisk effekt er fundet i én af kriminalforsorgens institutioner, er således tilstrækkeligt til at bringe ordningen i anvendelse, hvis effekten ikke lovligt kan besiddes af indsatte i den pågældende institution eller hos den indsatte, hvor effekten er fundet.

Orientering i medfør af bekendtgørelsens § 8 om, at der er gennemført en undersøgelse af indholdet af en ulovlig elektronisk effekt, omfatter også tilfælde, hvor det kan konstateres, at en elektronisk effekt fundet på fællesarealer m.v., har været benyttet af en indsat.

Med udtrykket »som indsatte efter lovgivningen ikke må besidde« sigtes til de regler, der følger af den til enhver tid gældende lovgivning og administrative regler udstedt i medfør heraf.

Kriminalforsorgen kan efter fast praksis i forhold til visse elektroniske effekter, som indsatte undtagelsesvis kan få tilladelse til at besidde, betinge udleveringen af, at kriminalforsorgen uden retskendelse kan gøre sig bekendt med indholdet heraf. Denne ordning kan fortsætte uafhængigt af bestemmelsen i § 60, stk. 10.

Ifølge lovbemærkningerne er det forudsat, at kriminalforsorgsområdets adgang til at gøre sig bekendt med indholdet af elektroniske effekter i medfør af § 60, stk. 10, ikke vil have indflydelse på kriminalforsorgens praksis i forhold til at anmelde fundet af ulovlige effekter til politiet.

Skånsomhedsprincippet

8. Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 5, som gælder både ved undersøgelse efter § 60 og afgivelse af urinprøve og udåndingsprøve efter § 60 a, jf. nedenfor under punkt 13, at undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader. Dette indebærer bl.a., at undersøgelser af den indsatte person skal gennemføres på en måde, så den indsatte mindst muligt oplever at blive krænkede. Dette kan ved undersøgelser, der indebærer afklædning, blandt andet ske ved, at den pågældende opfordres til selv at tage tøjet af.

Kønsfællesskab

9. Det fremgår af straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, at undersøgelse, der indebærer afklædning, kun må foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte (bortset fra sundhedspersonalet). Også denne bestemmelse gælder ved såvel undersøgelse efter § 60 og afgivelse af urinprøve efter § 60 a, jf. også nedenfor under punkt 13. Det fremgår af lovens bemærkninger, at det ikke er muligt undtagelsesvis at lade en person af andet køn foretage og overvære undersøgelser, der indebærer afklædning, heller ikke i tilfælde, hvor den indsatte giver udtryk for at være indforstået med det.

Kravet om, at undersøgelser skal foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte, kan på grund af den kønsmæssige fordeling i den enkelte institution betyde, at en undersøgelse ikke altid vil kunne ske straks. Afhængigt af undersøgelsens formål kan det i så fald være nødvendigt at udelukke den indsatte fra fællesskab, indtil personale af samme køn som den indsatte er kommet til stede. Med henblik på i videst muligt omfang at undgå tilfælde af denne karakter forudsættes det, at kriminalforsorgsområdet ved tilrettelæggelsen af vagtplaner m.v. er særligt opmærksom på kravet om kønsfællesskab ved undersøgelser.

Det kan ifølge forarbejderne til straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 6, ikke på forhånd afvises, at der – f.eks. hvis en selvmordstruet indsat skal anbringes i en sikringscelle – kan opstå en situation, hvor det vil være åbenbart uforsvarligt først at gennemføre undersøgelsen, når personale af samme køn som den indsatte er kommet til stede. I et sådant ganske særligt tilfælde kan almindelige principper om nødret begrunde, at personale af et andet køn end den indsatte foretager den nødvendige undersøgelse.

Bemærkninger til visse bestemmelser i bekendtgørelsen

10. Efter § 9, stk. 1, i bekendtgørelsen skal der deltage mindst to ansatte ved undersøgelser af indsattes person, opholdsrum og ulovlige elektroniske effekter. Hvis særlige omstændigheder gør det nødvendigt, kan en undersøgelse dog gennemføres af en enkelt ansat, jf. § 9, stk. 1, 2. pkt. Ved hastende undersøgelser af indsattes person, hvor der kun er én ansat til stede af samme køn som den indsatte, må kriminalforsorgsområdet således ud fra en konkret vurdering afgøre, om der skal dispenseres fra kravet om, at der skal være to ansatte til stede ved undersøgelsen.

I § 10 i bekendtgørelsen er der fastsat nærmere regler for notatpligt bl.a. i forbindelse med undersøgelser og urinprøver, herunder bl.a. hvor der undtagelsesvis dispenseres fra kravet om, at der skal deltage to ansatte, eller hvor orientering af den indsatte om undersøgelse af opholdsrum, gennemlæsning og eventuelt fotooptagelse af breve og andre optagelser er undladt som led i kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme.

11. Det fremgår af bekendtgørelsens § 4, at hvis den indsatte ikke vil medvirke til, at der gennemføres recto-vaginalundersøgelse, eller hvis undersøgelsen af andre grunde ikke kan gennemføres, kan den indsatte i stedet under observation af en vagt udelukkes fra fællesskab efter reglerne i bekendtgørelse om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle m.v., i fængsler og arresthuse. Er der foretaget en recto-vaginalundersøgelse uden resultat, kan den indsatte tilsvarende udelukkes fra fællesskab under observation af en vagt, hvis betingelserne herfor er til stede, jf. ovennævnte bekendtgørelse.

Ved vurderingen af, om udelukkelsen fra fællesskab under observation af en vagt er i overensstemmelse med bestemmelserne i straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 4 og 5, og § 63, stk. 6 og 7, bør der navnlig lægges vægt på, om fortsat udelukkelse fra fællesskab står i rimeligt forhold til karakteren af den strafbare virksomhed, som gør anbringelsen påkrævet.

12. Det fremgår af bekendtgørelsens § 5, stk. 3, at hvis en undersøgelse af den indsattes opholdsrum indebærer en fuldstændig gennemgang af den indsattes genstande i opholdsrummet, skal den indsatte enten have mulighed for at overvære undersøgelsen eller efter undersøgelsen have tilbud om at få gennemgået undersøgelsen og dens resultat, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette. Tilbud om at få gennemgået undersøgelsen skal gives til den indsatte straks, når denne kommer tilbage til afdelingen eller opholdsrummet. Tilbuddet kan eventuelt gives skriftligt samtidig med en orientering om, at undersøgelsen har fundet sted. Det bemærkes, at kriminalforsorgsområdet eller direktoratet på baggrund af forholdene i det konkrete tilfælde, herunder også på baggrund af personalemæssige forhold, kan afgøre, om den

indsatte skal overvære undersøgelsen, eller om der skal gives tilbud om efterfølgende gennemgang af undersøgelsen. De to muligheder er således sidestillede.

Hvor flere opholdsrum eller en hel afdeling eller institution undersøges i forbindelse med aktioner, vil der være mulighed for at foretage en samlet orientering af de berørte indsatte.

Afgivelse af urinprøve, herunder efter straffuldbyrdslovens § 60 a

13. Afgørelse om afgivelse af urinprøve kan efter straffuldbyrdslovens § 60 a træffes af kriminalforsorgsområdet. Der kan træffes bestemmelse om, at en eller flere indsatte skal afgive urinprøve, selv om der ikke er konkret mistanke om, at de pågældende har indtaget euforiserende stoffer. Bestemmelse om aflæggelse af stikprøvevis urinprøver kan træffes for så vidt angår en enkelt indsat eller grupper af indsatte, herunder alle indsatte på en bestemt afdeling eller alle indsatte i en institution. Selvom § 60 a ikke kræver, at der foreligger konkret mistanke, vil bestemmelsen også kunne anvendes, når der er konkret mistanke om misbrug som følge af f.eks. fund af hashpiber, nålehylstre m.m., eller fordi den indsatte skønnes påvirket.

Straffuldbyrdslovens § 60, stk. 5, finder tilsvarende anvendelse ved afgivelse af urinprøve efter § 60 a. Afgivelse af urinprøve skal således ske så skånsomt, som omstændighederne tillader. Det indebærer bl.a., at andre indsatte ikke må være til stede.

Også straffuldbyrdslovens § 60, stk. 6, finder tilsvarende anvendelse ved urinprøvekontrol efter § 60 a. Urinprøvekontrol må således kun foretages og overværes af personer af samme køn som den indsatte, bortset fra sundhedspersonale. Derimod er der ikke krav om, at afgivelse af urinprøve – i modsætning til, hvad der gælder for undersøgelser generelt – skal overværes af mere end en ansat, og der er ikke krav om medvirken af læge.

I religiøse fasteperioder, hvor indsatte faster og ikke indtager væske mellem solopgang og solnedgang, bør stikprøvevis urinprøvekontrol af indsatte så vidt muligt foretages inden solopgang eller efter solnedgang.

Hvis analysen giver udslag for et eller flere af de stoffer, der undersøges for, og den indsatte nægter at have indtaget sådanne stoffer, indsendes prøven altid til laboratoriet ved Københavns Fængsler.

Reaktionen på et positivt analyseresultat fastsættes af forhørslederen. Afgørelsen skal træffes efter en konkret vurdering, hvor alle relevante omstændigheder skal indgå og afvejes efter deres bevisvægt (fri bevisbedømmelse). Forhørslederen skal påse, at sagen oplyses tilstrækkeligt, og det er forhørslederen, der afgør, hvornår denne pligt til at oplyse sagen er opfyldt, dvs. hvornår sagen er tilstrækkeligt oplyst til, at der kan træffes afgørelse.

Et positivt urinalyseresultat medfører en formodning om, at den indsatte har indtaget euforiserende stoffer. Dette gælder både for den analyse, der foretages i kriminalforsorgsområdet (pladetesten), og for den konfirmative analyse. Hvis den indsatte nægter at have indtaget ulovlige stoffer, skal forhørslederen under det efterfølgende forhør vurdere, om der i forbindelse med forhøret fremkommer oplysninger via den indsattes forklaring eller andre forhold, der afsvækker denne formodning. Hvis der ikke fremkommer sådanne oplysninger, må det antages, at den indsatte har indtaget euforiserende stoffer. Andre faktorer end resultatet af urinprøven kan indgå i den fri bevisbedømmelse, f.eks. snøvlede tale, slingrende gang, kendskab til forhold vedrørende misbrug m.v. Der er tale om en konkret, samlet vurdering, og forhørslederen må ikke lægge til grund, at den indsatte har indtaget euforiserende stoffer, hvis den formodning, som den positive urinprøve skaber, afkræftes eller svækkes i afgørende grad under det efterfølgende forhør eller i øvrigt.

Når der foreligger en positiv pladetest, må det vurderes, om der er en sådan misbrugsfare, at udgang skal nægtes. Hvis bevisvurderingen, jf. formodningsreglen, fører til, at det må lægges til grund, at den indsatte har indtaget euforiserende stoffer, vil dette typisk medføre en formodning for, at der også er risiko for, at den indsatte vil indtage euforiserende stoffer under udgang og dermed misbruge udgangen. Hvis det besluttet, at udgang bør inddrages, kan dette ske, inden den konfirmative test foreligger. Hvis den indsatte står til at afvikle en § 31-udgang, må formålet med udgangen som hidtil indgå i vurderingen. Hvis den konfirmative test efterfølgende viser sig at være negativ, skal der tages stilling til, om den indsatte skal have tillagt en ekstra udgang på et senere tidspunkt.

For så vidt angår disciplinære reaktioner vil tidspunktet for, hvornår sanktionen skal ikendes, afhænge af en konkret vurdering, hvor arten af sanktionen indgår. Hvis der er tale om gentagelsestilfælde, og anvendelse af strafcelle må forventes, må forhørslederen vurdere, om den positive pladetest sammenholdt med oplysninger om de tidligere sager har en sådan bevismæssig styrke, at spørgsmålet om ikendelse af strafcelle må anses for tilstrækkeligt oplyst til, at der kan træffes afgørelse i sagen. Hvis der er tale om ikendelse af bødestraf, skal resultatet af den konfirmative analyse som udgangspunkt afventes, idet retshåndhævelsmæssige hensyn i disse tilfælde typisk ikke taler imod, at afgørelsen udsættes, indtil resultatet af den konfirmative analyse foreligger. Sager om ikendelse af bøde kan dog i visse tilfælde anses for tilstrækkeligt oplyst til, at der kan træffes afgørelse, f.eks. hvis der indgår andre tungtvejende bevismæssige omstændigheder i sagen, således at det må anses for uomtvisteligt, at den indsatte har indtaget euforiserende stoffer. Hvis den konfirmative analyse viser sig at være negativ, skal der tages stilling til spørgsmålet om eventuel erstatning eller tilbagebetaling.

En indsat, der indvilliger i at afgive urinprøve, men ikke umiddelbart er i stand til det, kan udelukkes fra fællesskab i medfør af straffuldbyrdslovens § 63, stk. 1, nr. 2, 1. led. Udelukkelsen må højst udstrækkes, til den indsatte har afgivet urinprøve, og skal under alle omstændigheder bringes til ophør efter 3 timer, jf. vejledning om udelukkelse fra fællesskab, punkt 3. Hvis den indsatte ikke har afgivet urinprøve efter 3 timer, behandles sagen som nægtelse af at afgive urinprøve.

En indsat, der nægter at afgive urinprøve efter § 60 a, skal straffes disciplinært efter straffuldbyrdslovens § 67, nr. 4.

Afgivelse af urinprøve i henhold til vilkår for udgang m.v.

14. Afgivelse af urinprøve kan i øvrigt finde sted i henhold til et vilkår for en udgangstilladelse eller i henhold til et vilkår for overflytning til ophold i en anden afdeling eller institution, der forudsætter, at vedkommende er stoffri. Såfremt afgivelse af urinprøve sker i henhold til et af de ovennævnte vilkår og ikke i medfør af straffuldbyrdslovens § 60 a, vil der ikke kunne ikendes disciplinærstraf for indsattes nægtelse af at afgive urinprøve.

Reglerne i bekendtgørelsen gælder ikke direkte for disse urinprøvers vedkommende, men kriminalforsorgsområdet skal følge principperne i bekendtgørelsen. Dette betyder, at den indsatte mundtligt skal orienteres om baggrunden for afgivelse af urinprøve, at der ikke må være andre indsatte tilstede ved afgivelse af urinprøven, at afgivelse af urinprøve skal ske under overværelse af mindst en ansat, og at urinprøvekontrol kun foretages og overværes af personale af samme køn som den indsatte, bortset fra sundhedspersonale.

Alkoholtest i form af afgivelse af udåndingsprøve i henhold til straffuldbyrdslovens § 60 a

15. Med virkning fra den 1. juli 2018 er der indført nye regler, som giver kriminalforsorgsområdet mulighed for efter straffuldbyrdslovens § 60 a at foretage alkoholtest af indsatte i form af udåndingsprøver, både ved konkret mistanke om alkoholindtag og stikprøvevis.

Reglerne giver også mulighed for at foretage alkoholtest over for en større kreds af indsatte, f.eks. således at samtlige indsatte på en eller flere afdelinger pålægges at afgive udåndingsprøve.

Straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 5, finder tilsvarende anvendelse ved afgivelse af udåndingsprøve efter § 60 a. Afgivelse af udåndingsprøve skal således ske så skånsomt, som omstændighederne tillader.

Administrativ klageadgang

16. Det følger af bekendtgørelsens § 12, at afgørelser truffet af et kriminalforsorgsområde efter straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 1, som indebærer afklædning af den indsatte, kan påklages til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Det samme gælder afgørelser efter straffuldbyrddelseslovens § 60, stk. 3, om nærmere undersøgelse af den indsattes person.

En eventuel klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen skal iværksættes inden to måneder efter, at indgrebet er ophørt. Direktoratet kan dog i særlige tilfælde se bort fra denne frist.

17. Vejledning nr. 9733 af 28. juni 2022 om undersøgelse af indsattes person og opholdsrum samt af ulovlige elektroniske effekter i kriminalforsorgens institutioner bortfalder.

Direktoratet for Kriminalforsorgen, den 27. juni 2025

INA ELIASSEN

/ Mette Kjølby